

Připomínej si celou tu cestu, kterou tě Hospodin, tvůj Bůh, vodil po čtyřicet let na poušti, aby tě pokoušel a vyzkoušel a poznal, co je v tvém srdci. 5. Mojžíšova 8:2-5

„Lide můj, naslouchej učení mému, k slovům úst mých nakloň ucho, otevřu svá ústa ku přísloví, předložím hádanky dávnověké.

Co jsme slýchali a o čem víme, to, co nám otcové vyprávěli, nebudeme tajit jejich synům. Budeme vyprávět budoucímu pokolení o Hospodinových chvályhodných činech, o mocných skutcích a divech, jež konal.

Stanovil svědectví v Jákobovi, vydal zákon v Izraeli a přikázal našim otcům, aby s tím seznamovali své syny, aby o tom vědělo budoucí pokolení, synové, kteří se zrodí. Ti to budou dále vyprávět svým synům, aby složili důvěru v Boha a na Boží skutky nezapomínali, aby zachovávali vždy jeho přikázání, a nebyli jako jejich otcové, to umíněné, vzdorné pokolení, pokolení nestálého srdce, jehož duch nezůstal věrný Bohu.“ (Žalm 78:1-8)

(Matoušovo evangelium 13:33-35)

Hádanky dávnověké

Čtete si příběhy. V pondělí mi při náboženství vyprávěly děti ve Školamyšli, že mají doma pořadník na Prašinu, teď ji čte mamka a pak ji budou mít kluci. A nebyla to jediná kniha příběhů, kterou zmiňovali, tu další jsem ale zapomněl.

Proč nás to tak táhne? Proč ta touha po příběhu? Protože jsme se naučili, že příběhy pomáhají přežít a vyjadřují naše nejhlubší potřeby. Jak? Vědci říkají, že díky magnetické rezonanci zjistili, jak pracuje mozek, když se vypráví příběh. Tak to se (1) v našem mozku probouzejí zobrazovací nástroje - vidíme to zcela živě - a náš mozek (2) uvádí do činnosti centra, která zavelí k pohybu těla, k nějaké práci. Celý organismus se připravuje na nějakou cestu na nějaký čin. A co je důležité, (3) náš mozek formuluje stanoviska, postoje a rozhodnutí, které říkáme a děláme v zastoupení hrdinů toho příběhu. Nicméně už to není v kulisách příběhu, ale v naší době, u nás doma.¹

Čtli jsme, že své posluchače žalmista zval v písni k příslovím a dávnověkým hádankám. To slovo **pří-sloví** i jazykově odpovídá významu slova **podobenství** z evangelíí. Tak to spolu hraje! A se **skrytým významem** je to podobně. Zacitoval proroka: „**Toto vše mluvil Ježíš k zástupům v podobenstvích; bez podobenství k nim vůbec nemluvil, aby se splnilo, co bylo řečeno ústy proroka: ‚Otevřu v podobenstvích ústa svá, vyslovím, co je skryto od založení světa.‘**“ (Matoušovo evangelium 13:34n) A zase skryté věci od založení světa, to jsou stejné pojmy jako **hádanky dávnověké** ze žalmu.

Dobrá, čtete si příběhy, vyprávíme je a možná i přehráváme. Ale: Vyprávění příběhů nelze přeceňovat. Mohli byste narýsovat učební osnovy a přesto s lidmi nepohnou, nic se jimi nenaučí a žádnou skrytou pravdu neobjeví. Naši starší bratři židé vyprávějí stále dokola příběhy pěti knih Mojžíšových. Každý rok. O své bídě se naučili vyprávět vtípně ve svých anekdotách. A přesto nemusí tohle vyprávění hrdinných i bídných příběhů dávnověkých zafungovat. S nikým to nehýbne. Nestvoří se tím nic nového. Ba, může se najít nějaké zjednodušující chápání, nějaký neskutečný hrdina a falešný cíl.

Jako třeba Staré pověsti české přepravěné Aloisem Jiráskem. Nebo náš Rukopis královédvorský, který byl dlouho považován za vrcholné dílo ranného období české literatury a za podporu díla národního obrození. Rukopis byl inspirací pro tvorbu mnoha českých umělců v průběhu devatenáctého století. A možná by se se mnou ještě dodnes někdo hádal o jeho pravosti.

Potřeba hrdinných Čechů, Poláků a třeba Rusů vytváří představy o lidské velikosti. Utvrzuje národy v jejich sebeurčení až příliš. Jeden z našich novinářů moudře komentoval svůj dějinný souhrn ukrajinských dějiny takto: „Bude to dlouhé, zašmodrchané a nejednoznačné vyprávění, protože dějiny Ukrajiny takové jsou.“²

¹ Díky vyšetřením pacientů na magnetické rezonanci to tvrdí Nicole Speer et al.: „Reading stories activates neural representations of visual and motor experiences...“ Psychological Science, 2009, ročník 20, č.8, str. 989nn.

² Petr Koubský, Deník N

Podobně popisuje svoje dějiny i židovský národ. A jejich vlastní spisovatel to karikuje ve své knize: „Jak byl vynalezen židovský národ“,³ podle které platí, co napsal v Praze narozený židovský politolog Karl Wolfgang Deutsch: „Národ je skupina lidí, které pojí společný omyl o jejich původu a společný odpor k jejich sousedům.“⁴

Ježíš ale nezůstal u bezmocného opakování příběhů. Nesdílel národní pověsti. Nebudoval žádný nacionalismus. Nepěstoval falešné hrdinství starozákonních osobností. Nevyvyšoval hrdiny doby soudců, králů a ani Makabejských, to poslední je zvláštní. Protože ta pověst hrdinný dějů byla v Ježíšově domě živá. Zůstal u té dlouhé, zašmodrchané a nejednoznačné minulosti Izraele a vyprávěl podobenství, dával přísloví a hádanky dávnověké, které odkrývají různá tajemství. Vynášel „staré i nové“ (13:52)

Vyprávěl a přehrával otevřené příběhy lidí jeho doby - rybářů, sedláků a hospodyněk v domácnosti. Mluvil o tom, co všichni znali a zároveň se dotýkal tajemství království nebeského, jež je všem skryto od založení světa a v Ježíšově osobě se dostalo na světlo denní. A dával tomu všemu otevřené konce. Jako by řekl: „Člověče, domysli si! No, tak! A cos tím uděláš?!“

A nejen to. On tu formu vyprávění příslovečných podobenství povýšil na mistrovství občasným promítáním nové skutečnosti Božího království v zázracích a divech. Lišil se od všech vypravěčů strhujících nebo vtipných příběhů tím, že žil jinak, než všichni učitelé a vypravěči příběhů. Jeho život měl moc. Všechny ty jeho příběhy jím oživaly.

Z toho úhlu se ještě jednou podívejme na náš žalm 78. Podle toho žalmu není jasné, kde žalmista stojí, když uzavírá slovy: „(Hospodin) stanovil svědectví v Jákobovi, vydal zákon v Izraeli a přikázal našim otcům, aby s tím seznamovali své syny, aby o tom vědělo budoucí pokolení, synové, kteří se zrodí. Ti to budou dále vyprávět svým synům, aby složili důvěru v Boha a na Boží skutky nezapomínali, aby zachovávali vždy jeho přikázání, a nebyli jako jejich otcové, to umíněné, vzdorné pokolení, pokolení nestálého srdce, jehož duch nezůstal věrný Bohu.“ (Žalm 78:5-8)

Kde se žalmista vidí? Co myslíte?! Opravdu si myslí, že pouhým opakováním příběhů a tradic bude nové pokolení lepší? A nebo se smíruje s tím, že on sám je stejný jako předchůdci a jeho žáci budou stejní jako „otcové“? Nebo je jako mladý člověk, který si po dlouhém vyprávění opřel pohled o moje oči a řekl mi významně: „Chápejte, já nemám žádný vzor. Ani u otce, ani u matky a ani u prarodičů. Všichni to vzdalili!“

Ne, jsem přesvědčen, že žalmista takový není! Žalmista určitě věří a má větší cíle, než jen hrozit soudy. Ono vyhrožování nikomu nepomůže. Žalmista určitě věří, že si jeho žáci budou hledat jiné, lepší vzory, než byli jejich předkové. Stejně tak jsem odpověděl tomu mladému člověku, protože i já věřím, že jsou jiné vzory, než naši otcové, kteří selhali. A budu se učit, studovat, nahlížet přes rameno. Nevzdám se, vždycky budu hledat příklady těch, kteří dobře zvládli žít svůj život.

Třeba i ten Ježíš: Neopakoval bezmocně nařízení zákona, ale občas a v Matoušově evangeliu v jednom kázání hned pětkrát zopakoval: „Slyšeli jste že bylo řečeno otcům, ale já pravím vám!“ (Matoušovo evangelium 5) Přeznačil a doplnil slova zákona tak, aby měla původní dobrověrnost a směroplatnost, tedy význam. Nebál se říct: „Já jsem ta cesta, pravda i život!“ (Janovo evangelium 14:6)

A dobře je to znát i ve velice ostré diskusi se židovskými předáky, kde Ježíš říká: „Já mluvím o tom, co jsem viděl u Otce; a vy děláte, co jste slyšeli od vašeho otce.“ a pak upřesní, kde židovští předáci berou své hejty (jak se dnes říká), koho to vlastně poslouchají, když odmítají Ježíše a nejsou schopni vidět na jeho práci nic dobrého. A pozor! To platí při tom, že čtou stejné knihy zákona a proroků, jaké cituje Ježíš! V ostré diskusi musí slyšet: „Váš otec je ďábel a vy chcete dělat, co on žádá. On byl vrah od počátku a nestál v pravdě, poněvadž v něm pravda není. Když mluví, nemůže jinak než lhát, protože je lhář a otec lži.“ (Janovo evangelium 8:38 a 44) Kdežto Ježíš mluví, dlouze, zašmodrchaně a nejednoznačně o našich dějinách, protože ty dějiny takové jsou, ale jasně nabízí pomoc a řešení, je vzorem a příkladem. Bere si učedníky a zve k následování.

³ Šlomo Sand, Jak byl vynalezen židovský národ, Rybka publishers, 2015

⁴ Karl Wolfgang Deutsch, Nacionalismus a jeho alternativy, 1969

1. Jaké příběhy vyprávíme svému okolí a svým dětem? Nejsou to mýty o naší rodinné historii, pěkně znějící pověsti o naší církvi? Nebo jsou to příběhy krutě pravdivé, příběhy sebepoznání a proměn?
2. Zůstává v našich příslovečných příbězích a podobenstvích otevřený konec? Nebo to tajemství držíme pod krkem a své děti a nám svěřené lidi prostě chceme dovláčet až někam, kde bychom si mohli udělat čárku a spokojeně vydechnout?
3. Vyprávíme si o Ježíšovi z Galileje a třeba o saducejích a farizejích, přičemž nám nikdo nerozumí, protože je nikdo neviděl. Nebo jsou naše slova příběhy dnešní o lidech, věcech a přírodě, která je vidět. A v těch příbězích je znát pravda a lež, kterou sami lidé rozpoznávají, vidí a slyší? Je na nás vidět Ježíšova tvář?
4. Nebojte se, máme šanci měnit dějiny. Můžeme žít jinak, než naši otcové! Můžeme jít směrem, který vždycky platil a platit bude (je směroplatný). A stále existuje dobro, ve které jsme s Kristem uvěřili (on je totiž dobrověrný).